

ПОЛЕМІКА НА СТОРІНКАХ НАРОДОВСЬКОЇ ПРЕСИ, БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Народовці, тобто група осіб, яка свою працю скеровувала на національне пробудження та освідчення українського народу. Використовуючи нові австрійські конституційні закони, народовці заснували свої культурно-освітні й науково-громадські організації, які відіграли важливу роль в історії українського народу.

Ключові слова: народовці, пробудження, суспільство, українець, преса, відродження.

Вступ. У той час, як москвофільський рух і його преса поширювалися серед галицько-українського суспільства за матеріальною допомогою російського уряду та моральною, подекуди, підтримкою московського науково-літературного світу, ідея українського національного відродження та її преса знайшли собі підтримку з боку українського суспільства східних українських земель з-під Росії. Йшла ця підтримка через українських літераторів та громадсько-політичних діячів, таких як В. Білозерський, О. Кониський, П. Куліш, В. Драгоманов.

Цією ідеєю національного відродження в першу чергу захоплюється молодь. Починає вона гуртуватись в «Громади».

Постановка проблеми. Народовці виступали за єдність всіх українських земель та розвиток єдиної української мови на основі народної говірки. Національну освіченість народних мас народовці підносили за допомогою Шевченкового «Кобзаря».

Стан дослідження.

Висвітленням цієї проблеми займалися чимало науковців у галузі науки. Зокрема, загальну увагу до народовської преси було приділено у працях та наукових статтях таких учених, як М. Нечитайлюка, Т. Реваковича, А. Животка, М. Возняка, І. Михайлина.

Мета дослідження. Мета цього дослідження – розвиток української літературної мови на народній основі, створення єдиної літературної мови, піднесення культурного рівня народу західноукраїнського краю, згуртування національних інтелегентних сил.

Виклад основного матеріалу. Народовці належали до другого покоління української інтелігенції в Галичині. Їх духовний досвід був збагачений працею попередників, у якій їм не бачилися позитивні і негативні боки. До позитивів слід було віднести саме національне пробудження русинів, розгортання наукової і літературної праці, створення журналістики; до позитивів – цілковитий відрив від національного ґрунту, відсутність зв'язків «верхів» з «низами», орієнтацію на реакцію Росії. Врахувавши все це, народовці вирішили піти своїм шляхом. Політичну концепцію народовства можна представити так:

1. Орієнтація на внутрішні сили означала, передусім, культурно-світню працю, пробудження національної свідомості в багатомільйонній масі українського народу, утворення української світської інтелігенції.
2. Комунікаційним началом зв'язку по горизонталі і вертикалі мусить стати українська мова, заснована на її розмовному народному варіанті. Це має бути така мова, що є зрозумілою для всіх українців і утворена спільними зусиллями письменників і науковців всіх регіонів України.
3. Вироблення української літературної мови як найважливішої підйоми національного пробудження українців можливе шляхом розвитку журналістики і літератури на народній основі, за допомогою розвитку українського театру, утворення культурно-освітніх та наукових інституцій і громадських організацій, які мають організувати вивчення свого народу, формувати його історичну й сучасну політичну свідомість.
4. З цією метою необхідно розвивати освіту українською мовою, створювати приватні школи і гімназії, домагатися від уряду відкриття державних освітніх закладів з викладанням українською мовою, створення українських підручників для збереження викладання усіх навчальних дисциплін та видання їх за скарбові кошти.
5. У галузі стосунків з Росією народовці виступали за спілку з українським народом, а не Російською державою; у царизмі вбачали ворога українського народу; залучали до співпраці в народовській журналістиці широке коло діячів з під російської України, позбавлених жандармським режимом Росії права на публічне вживання українського слова.
6. У галузі стосунків з Австрією народовці стояли на ґрунті вимог ГРР про створення українського коронного краю з усіх українських територій держави і про збереження національно-культурної автономії для українців.

Жодна з програмових вимог народовців не була утопічною чи нерозв'язною в політичних умовах тодішньої Австрійської держави, яка забезпечувала українцям можливість легальним конституційним шляхом боротися за їх здійснення.

Народовство швидко перетворилося на панівний серед галицьких русинів рух, охопило більшість населення, стало справою не інтелігентської верхівки, а саме маси простолюду. Із середовища народовців вийшли знамениті українські журналісти й письменники цього часу (О. Огоновський, Ю. Романчук, І. Пулюй).

Раніше за культурно-освітні установи та громадські організації народів створили свою журналістику, яка відіграла консолідаційну роль на етапі становлення напрямку, допомогла сформулювати його засади й визначити завдання, а надалі залишалася його трибуною, місцем виявлення й обговорення проблем та вироблення оптимальних рішень. Народовська журналістика, хоч і не переважала кількістю москвофільську пресу, завдяки своїй якісній відмінності від неї, орієнтацією на захист інтересів українського народу, завоювала центральне місце в історії української журналістики цього часу. На ній позначилися слабкості самого народовського руху, але вона відбила торування ним дороги до політичної зрілості, завоювання дедалі ширшої аудиторії, яка поступово починала сприймати її як дітище українського народу.

В історії народовської журналістики можна виділити три періоди:

перший: 1862-66 роки, час послідовного існування кількох невеликих за обсягом і короткотривалих часописів, що видаються з перервами, не мають надійного читача («Вечерниці», «Мета», «Нива», «Русалка»);

другий: 1867-1880 роки, час існування єдиного народовського журналу «Правда», який хоч і має перерви у виданні, але демонструє дивовижну життєспроможність, консолідує на своїх сторінках діячів різної політичної орієнтації, що стоять на позиціях українського народу;

третій: 1880-1900 роки, час бурхливого розвитку народовської журналістики, коли паралель існують великі, з тенденцією до щоденного виходу газети – «Батьківщина», «Діло», «Буковина», журнали «Правда», «Зоря», які заповнюють пресовий ринок і повноцінно забезпечують інформаційні інтереси українського читача [1, с. 307].

Сучасними думками у «Вечерниці» наповнена стаття К.Климовича «Ми і вони». Вона сприяла самовизначенню українців, згуртуванню їх навколо народовців, показувала шлях практичної діяльності, на якому мусить розгорнутися їхня праця [2, с. 178-190].

Свідченням того, що «Вечерниці» мали всеукраїнське значення і могли перетворитися на всеукраїнську трибуну, свідчить опублікований тут в числах 14 і 15 «Лист Харківської громади до галицької молоді». Він не лише оприявнює те, що «Вечерниці» доходили до Харкова і читалися тут, але й став фактом діалогу, що народжувався між Заходом і Сходом України.

Окремо слід наголосити на тому, що у «Вечерниці» з'явилися заборонені в Росії поеми Шевченка «Кавказ», «І мертвим, і живим», «Холодний яр». Однак історики журналістики вважають, що у «Вечерниці» вони з'явилися з рукописних копій, які привіз до Львова студент медицини Київського університету Володимир Бернатович [3, с. 210].

Також прикметною для розвитку ідеології у «Меті» була стаття Д. Танякевича «Письмо до громади», опублікована у третьому числі 1863 року під псевдонімом «Невдалий з-поміж гурту». «Ми не вбачали для себе добре ні з ляхом, ні з москалем, а що в своїй хаті знаєм і свою правду: маєм довести всьому світові, що ми справді народ великий, знаючи себе, перелічивши свої голови, народ дозрілий говорити за себе».

У часописі «Нива» був зроблений істотний крок до нового аспекту співробітництва українських письменників з галицькою журналістикою. Під цим слід розуміти появи тут перекладів письменників М. Старицького з М.Лермонтова, І.Крилова, М.Огарьова. І.Франко відводив йому революційну роль.

«В тих перших працях Старицького і в усіх пізніших бачимо виразно, що се говорить український інтелігент не до офіційного українського народу, який з елементарних причин не міг ані слухати, ані розуміти його, але до своїх рівних інтелігентів» [4, с. 239].

У тижневику «Русалка», яку видавав В.Шашкевич, спрямовано орієнтацію на розвиток української культури, народну розмовну мову.

Також газета «Русь» виходила для побороювання москвофілів, повинна бути народовською, видаватися українською народною мовою. Про це йшлося у статті «Про що нам дбати?». Стаття вимагала запровадження в судах і школах української мови, працювати над створенням граматики української мови, організувати товариство для видання й поширення українських книжок, закупити у Львові площу для спорудження пам'ятника Шевченкові. За твердженням А.Животка, «живі думки В.Шашкевича, що були підхоплені молоддю, прийнялися й серед старшого громадянства» [5, с. 132].

Усе це дозволяє трактувати розглянуті видання як такі, що підготували піднесення української журналістики в Галичині, заклали підвалини її дальшого розвитку.

Основні здобутки народовців:

– створення мережі народовських періодичних видань (журнали «Мета», «Нива», «Русалка», «Вечерниці», «Правда», газети «Діло», «Батьківщина» і «Буковина»);

– заснування культурно-освітніх та наукових товариств («Руська бесіда» – 1868, «Просвіта» – 1868, Наукове товариство імені Т.Шевченка – 1873);

– видання та популяризація творів українських письменників Т.Шевченка, Марка Вовчка, Ю.Федьковича, Л. Глібова, І. Франка, П. Мирного.

Проте, незважаючи на короткий вік народовських періодичних видань 1862-1867 років, у цілому значення цього періоду полягало у тому, що галицькому читачеві був наданий новий дайджест найкращих українських матеріалів з окремих книжок та газет і журналів, що видавалися у Росії; були вичерпані можливості працювати на передруках творів з під російської України і здійснено перехід до праці виключно з передруками; вироблялася єдина українська літературна мова, здібна обслуговувати як художню літературу, так і літературну критику, а також гуманітарну й навіть природничу науку; вироблявся єдиний правопис.

Висновки:

- народівська журналістика була головною складовою в системі української журналістики другої половини XIX століття: являла собою стовбур, від якого відгалужувалися більші чи менші гілки;
- вона виражала інтереси українського народу в цілому, а не якоїсь його групи, класу чи верстви;
- це була загальна журналістика, зорієнтована передусім на національні цінності, на оборону політичних, економічних, культурних прав українського народу, досягнення його рівноправності з сусідами;
- політична програма народівської журналістики полягала в піднесенні української національної свідомості, розширенні освіти української журналістики і книгодрукування, створення міцного прошарку світової інтелігенції;
- народівська журналістика боролася за розвиток і сама стала чинником розвитку української культури, літератури, на її сторінках були опубліковані класичні твори української публіцистики, літератури, науки;
- вона спричинилася до вироблення всеукраїнської літературної мови в різних стилях: художньому, публіцистичному, науковому, інформаційному;
- народівська журналістика не тільки не вичерпала себе під кінець XIX століття, але, навпаки, набрала сили, продовжила свій розвиток у наступному столітті в руслі всеукраїнських громадських організацій і партій, що стояли на засадах української незалежності.

Список використаних джерел

1. Михайлин І.Л. Історія української журналістики XIX ст. Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
2. Сопронюк Оксана. Харківська громада наприкінці 1862 р.//Київська Старовина. – 1998. – №2.
3. Нечиталюк М.Ф. Тянячкєвич Данило// Українська журналістика в іменах. – Львів, 1995. – Вип. 2.
4. Франко І.Я. Михайло Петрович Старицький //Франко І.Я. Зібр.творів: У 50 т. – К., 1982. – Т. 33.
5. Животко Аркадій. – Історія української преси. – К., 1999.

Populists, a group of persons, which guided the work of the national aweking of Ukrainian people and osvidomlennya. Using new Austrian constitutional laws, populists founded their cultural education and scientific community organization, which played an important role in the history Ukainian people.

Key words: populists, awakening, society, Ukrainian, press, renaissance.

УДК 070 (477.83/.86) «1919/1939»

Л. В. Сніцарчук

Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника

УКРАЇНЬСЬКА ПРЕСА У МІЖВОЄННІЙ ГАЛИЧИНІ: ПЕРІОДИЧНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ІНТЕНСИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЇ

У статті охарактеризовано українську медіакарту Галичини за періодичністю видавання часописів, визначено найпоширеніші форми робочого темпу функціонування видань, проаналізовано особливості вибору комунікаційного ритму.

Ключові слова: українська преса, міжвоєнна Галичина, періодичність преси, розвиток журналістики, пресовидавничі проблеми.

Ведучи мову про розвиток української преси в 1920–1930-ті рр. у Галичині, неможливо оминати вивчення специфіки періодичності її функціонування, оскільки проблема комунікаційного ритму була серед першочергових для розв'язання в організаційному комплексі завдань видавців і журналістів, про що свідчать матеріали редакційних засідань, а також і пресові публікації. Цей компонент характеристики преси міжвоєнної Галичини нині слугує важливим елементом при визначенні основних тенденцій розвитку журналістики в краї.

Частота спілкування часопису з аудиторією давала змогу журналістам підтримувати інтерес до подаваної у потрібному для політично синкретичного суспільства ракурсі інформації, приваблювати потенційних читачів, а головно – завойовувати реальну аудиторію, кількісний показник якої суттєво перевищував сумарну кількість накладів усіх українських періодичних видань, що виходили у Польщі загалом. Підрахувавши накладі всіх українських часописів – майже 100 тисяч примірників, журналісти визначали, що на загальну кількість українських родин, які проживали переважно в Галичині (щонайменше 1 млн), це була надзвичайно мізерна кількість – лише кожна десята сім'я передплачувала те чи інше видання [7].

Така відмінність у цифрах спонукала активних за громадянською позицією і креативоспроможних особистостей (їх же з огляду на майже 800 видаваних упродовж міжвоєнних років газет і журналів у краї не бракувало) не тільки творити нові пресові видання, а й віднаходити можливості для визначення оптимальної форми ритму спілкування з аудиторією.